

МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТИЗИМИДА ТА'ЛИМ-ТАРБИЯНИ ТАШКИЛ ETISH PRINSIPLARI

Duvlanova Dilorom Mamirovna

Samarqand viloyati Jomboy tumani 7-son DMTT direktori

Annotatsiya: ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tizimida, ta'lim-tarbiyani tashkil etish prinsplari va tarbiya konsepsiyalari haqida so'z yuritib o'tilgan.

Аннотация: в данной статье говорится о принципах организации обучения и концепциях обучения в системе дошкольного образования.

Abstract: this article talks about the principles of organization of education and the concepts of education in the preschool education system.

Kalit so'zlar: ta'lim, tarbiya, prinsplar, konsepsiya, tarbiya prisplari, tarbiyalanuvchi, tarbiya konsepsiyasi.

Ключевые слова: образование, воспитание, принципы, концепция, принципы воспитания, студент, концепция воспитания.

Key words: education, education, principles, concept, principles of education, student, concept of education.

Yurtimizda olib borilayotgan davlat siyosatining markazida inson va uning manfaatlarini ta'minlash ustuvor vazifa etib belgilangan. Shu yurtda yashayotgan har bir insonning tinch va baxtli hayot kechirishi uchun, sog'- salomat bo'lishi va farzandlarimizning sifatli ta'lim olishi, oilalarning farovon hayot kechirishi uchun zarur sharoitlar yaratilmoqda. Buning asosi sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 28 - fevraldagi PF-27-sonli Farmoni bilan tasdiqlangan 2022-2026- yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi, "Insonga e'tibor va sifatli ta'lim yili"da amalga oshirishga oid Davlat dasturida belgilangan vazifalarni ko'rishimiz mumkin. Muhtaram Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoev Yangi O'zbekistonni barpo etish haqidagi dasturul amal so'zlari diqqatga sazovordir: "Yangi O'zbekistonni barpo etish – bu shunchaki xohish-istak, sub'ektiv hodisa emas, balki tub tarixiy asoslarga ega bo'lgan, mamlakatimizdagi mavjud siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy, ma'naviy-ma'rifiy vaziyatning o'zi taqozo etayotgan, xalqimizning asriy orzu-intilishlariga mos, uning milliy manfaatlariga to'la javob beradigan ob'ektiv zaruratdir. Biz bu yo'lda islohotlarimizning asosiy harakatlantiruvchi kuchi bo'lgan jamiyatimiz a'zolarining bilim va salohiyati, kuch va imkoniyatlarini, butun azmu shijoatimizni ishga solishimiz lozim. Shundagina mamlakatimiz xalqimiz orzu qilgan, jahon maydonida kuchli salohiyat, munosib obro'-e'tiborga ega bo'lgan, har tomonlama obod va farovon davlatga aylanadi". Ushbu ulug'vor maqsad "Yangi

O‘zbekiston”, “Inson qadri”, “Ma’rifiy jamiyat” g‘oyalarining ilgari surilayotganligida ham tobora namoyon bo‘lmoqda.

Bugun biz tarixiy davrning mas’uliyatli va hal qiluvchi pallasida turib, mamlakatimiz taraqqiyotida yangi davrga qadam qo‘ymoqdamiz. Xalqimiz intilayotgan ijtimoiy davlat va ma’rifiy jamiyat qurish kabi buyuk maqsadni amalga oshirishga munosib hissa qo‘shadigan yoshlarni tarbiyalashimiz va ularga sifatli ta’lim berishimiz lozim. Ta’lim sifati va samaradorligini oshirishda fanlararo integratsiya muhim ahamiyatga ega. Ta’lim tizimida fanlararo integratsiyani amalga oshirish hozirgi davrdagi dolzarb mavzulardan biri hisoblanadi. Ta’limda integratsiyani amalga oshirish o‘quvchilarning fanga bo‘lgan qiziqishlarini oshirishda va dunyoqarashi keng mustaqil fikrli shaxs bo‘lib yetishishida o‘ziga xos rol o‘ynaydi.

Ta’lim sohasidagi asosiy prinsiplar quyidagilardan iborat:

- ❖ ta’lim ustuvorligining tan olinishi;
- ❖ ta’lim olish shaklini tanlash erkinligi;
- ❖ ta’lim sohasida kamsitishlarga yo‘l qo‘yilmasligi;
- ❖ ta’lim olishga doir teng imkoniyatlarning ta’minlanishi;
- ❖ ta’lim va tarbiyaga milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarining singdirilganligi;
- ❖ ta’lim va tarbiyaning insonparvarlik, demokratik xususiyati;
- ❖ ta’limning uzluksizligi va izchilligi;
- ❖ o‘n bir yillik ta’limning hamda olti yoshdan etti yoshgacha bo‘lgan bolalarni bir yil davomida umumiy o‘rta ta’limga tayyorlashning majburiyiligi;
- ❖ davlat ta’lim standartlari va davlat ta’lim talablari doirasida ta’lim olishning hamma uchun ochiqligi;
- ❖ o‘quv dasturlarini tanlashga doir yondashuvning yagonaligi va tabaqalashtirilganligi;
- ❖ insonning butun hayoti davomida ta’lim olishi;
- ❖ jamiyatda pedagoglarni ijtimoiy himoya qilishning kafolatlanganligi;
- ❖ ta’lim tizimining dunyoviy xususiyatga egaligi;
- ❖ bilimlilik, qobiliyatlilik va iste’dodning rag‘batlantirilishi;
- ❖ ta’lim tizimida davlat va jamoat boshqaruvining uyg‘unligi;
- ❖ ta’lim faoliyati sohasidagi ochiqlik va shaffoflik.

Tarbiya prinsiplari- Tarbiya ishlarini tashkil etishning asosiy tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat:

- ❖ maqsadning aniq mezonlarda ifodalanishi;
- ❖ faoliyat maqsadini amalga oshirishda xizmat qilishi;
- ❖ bolalar tarbiyasidagi faoliyatni o‘qituvchi, ota – ona va jamoa bilan hamkorlikda boshqaruvni ta’minlash muhimdir. Tarbiya ishlarini tashkil qilish va

uning salohiyatini oshirish bola qalbida insoniy fazilatlarni singdirish ko'p jihatdan tarbiyachi-tarbiyalanuvchilarning ijodiy faoliyatini tashkil etishga bog'liq. Ular quyidagi omillarni qo'llash asosida vujudga keladi:

❖ Tarbiya jarayonini tashkil qilishdagi munosabatlar. Bunda tarbiyalanuvchilarning kundalik hayotiy voqyealari jamoadagi tartib qoida va xulqatvorlar haqidagi motivlar va ularga bir butun yondoshuv kabilardir;

❖ Tarbiya ishlarining maqsadi, aniqligi va ta'sirchanligi. Tarbiyaviy jarayonni loyihalashtirish, shakl, metod, shart – sharoitlarni oldindan aniqlab qo'yilgan maqsadga muvofiqlashtirish;

❖ Tarbiyachi va tarbiyalanuvchilarning o'zaro munosabatlari. Tarbiyachi va tarbiyalanuvchilarning ruhiy holatlari, muloqat va munosabatda bo'lishlari, ruhiy shart – sharoitlar yaratilishi, tarbiyaviy tadbirlarni gigiyena qoidalariga moslash, estetik talablarga javob berishi, Tarbiya ishlarini muvaffaqiyatli tashkil etish funksiyalaridan biridir.

❖ Tarbiyalanuvchi – yoshlarning faolligi va mustaqil ijodiy faoliyatini tashkil etish. Tarbiyaviy tadbirlarni tashkil qilishda o'quvchi yoshlarning faolligi ko'p jihatdan ixtiyoriylik, tashkilotchilik va ijodkorligiga bog'liq;

❖ Tarbiya ishlari ta'lim jarayonida olgan bilimlariga uyg'un bo'lishi. Tarbiya ishlarini rejalashtirishda turli fanlarning integratsiyasi hisobga olish ijobiy xarakter kasb etadi. Tarbiya ishlari metodikasi yosh avlodni har tamonlama barkamol avlod qilib tarbiyalash, ular ongiga milliy g'oyani singdirishda har tamonlama ta'sir ko'rsatadi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida har bir fuqoroning ilm olishi, o'z qobiliyatlarini har tamonlama rivojlantirish ta'kidlanadi.

Tarbiya konsepsiyalari, qiyosiy tahlil, milliy tarbiya, milliy xususiyatlar, tarbiyasi nazariyasi, dunyo sivilizatsiyasi, ommaviy o'sish, jentelmen tarbiyasi, ishbilarmon, tarbiyaning izchilligi, pedagogik tajriba, axloq, odob, namuna, ezgu fikr, ezgu so'z, ezgu amal, diniy tarbiya, aqliy tarbiya, sabr, qanoat, farzand burchi, ota-ona ma'suliyati, mahorat, ma'rifat, madaniyat, samimiyat.

Mavjud tarixiy vaziyat pedagogika nazariyasida qiyosiy yo'nalishni kuchaytirishni, turli zamon va makonlarda yaratilgan tarbiya konsepsiyalarini vertikal va gorizontal pedagogik integratsiya nuqtai nazaridan tahlil qilishni, xatolarni chetlab o'tib, tarix sinovidan o'tgan, insonparvarona mohiyatga ega bo'lgan tarbiyaviy konsepsiyalar yutuqlaridan, texnologiyasidan samarali foydalanishni taqozo qilmoqda. Ana shu mulohazadan kelib chiqib, amalga oshirilgan tahlil-sintez oldiga quyidagi vazifalarni qo'ydik;

❖ pedagogik nazariyalarning g'oyaviy asoslari va mazmunining mamlakatlar taraqqiyotiga ko'rsatgan ta'sirini qayd qilish, umumlashtirish;

❖ Evropaning taraqqiy etgan mamlakatlarida, Osiyo va Afrikaning milliy mustaqillikni qo‘lga kiritgan ayrim mamlakatlarida tarbiyaviy konsepsiyalar rivojining tarixiy, ijtimoiy-iqtisodiy, milliy-madaniy shart-sharoitlarini tahlil qilish;

❖ tarbiya nazariyalari, konsepsiyalarini milliy tarbiya bilan nazariy aloqalarini o‘rganish:

❖ zamonaviy o‘zbek maktabidagi milliy tarbiya tizimining tub xususiyatlarini qiyosiy asoslash.

Milliy tarbiya konsepsiyasi o‘zidan oldin mavjud bo‘lgan konsepsiyalarni to‘ldirib, ularning eng yaxshi qirralaridan foydalanib, Mustaqil O‘zbekistonda milliy istiqloliy ahamiyatga ega. Buning uchun O‘zbekistonda ham ijtimoiy manba (xalq, millat manfaatlari), ham siyosiy manba (milliy davlat – O‘zbekistonning o‘z taraqqiyot yo‘li), mafkuraviy manba (milliy istiqlol mafkurasi) va huquqiy manba (O‘zbekiston Konstitutsiyasi) ma’naviy manba (Ma’naviy yangilanishning strategik dasturi) mavjuddir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Damirov M.I p.f.n., dots. Sifatli ta’lim va fanlararo integratsiyaning ahamiyati” «TA’LIM TRANSFORMATSIIYASI” 2023y
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 28 - fevraldagi PF-27-sonli Farmoni.
3. Karimova Madina Mo’minjon qizi “Ta’lim jarayonida yangi metod va usullardan foydalanish” Ta’lim psixologiyasi 2024